

ใบความรู้ เรื่อง ฉันทลักษณ์และการอ่านโคลงสี่สุภาพ
หน่วยที่ ๒ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง การอ่านออกเสียงร้อยกรองประเภทโคลงสี่สุภาพ
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ลักษณะบังคับของโคลงสี่สุภาพ

๑. คณะ

โคลงสี่สุภาพบทหนึ่งมี ๔ แต่ละบาทประกอบด้วยวรรค ๒ วรรค วรรคหน้า ๕ คำ วรรคหลัง ๒ คำ ยกเว้นวรรคหลังของบาทที่ ๔ จะมี ๔ คำ ในบาทที่ ๑ และ ๓ อาจมี คำสร้อยหรือไม่ก็ได้

๒. คำเอก คำโท

โคลงสี่สุภาพบังคับให้มีคำเอก ๗ แห่ง และโท ๔ แห่ง ในกรณีที่ทำคำเอกไม่ได้ อาจใช้คำตายแทนคำเอก และทำเอกโทช เช่น

คำตายที่แทนคำเอก

คุณแม่หนา <u>หนัก</u> เพียง	พสุธา
คุณ <u>บิ</u> ตรจุจอา	<u>ภาค</u> กว้าง
คุณ <u>พ</u> ีฟ่างศิขรา	<u>เมรุ</u> มาศ
คุณ <u>พระ</u> อาจารย์อ้าง	<u>อาจ</u> สู้สาคร

(โคลงโลกนิติ ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร)

๓. คำเอกโทชและโทโทช

ในการหาคำเอกคำโทมาแต่งโคลงนั้น บางที่ยากมากถึงอนุโลมให้ใช้คำเอกโทช คำโทโทชแทนทั้งนี้ เพื่อให้ได้คำเอกคำโทตามข้อบังคับของโคลงสี่สุภาพ เช่น

เนื้ออ่อน <u>ท่อนชู</u> เนื้อ	น้องหญิง
อ่อนแอ <u>บ</u> นบอกอิง	อุ้น <u>ล</u> ้า
นวลจัน <u>ทร</u> นั้นนวลจริง	แต่ <u>ช</u> ื่อ ฤเอย
นวล <u>พ</u> ี <u>ฟ</u> ีก <u>ล</u> ีน <u>ก</u> ล้า	กล <u>ิ</u> น <u>น</u> ือ <u>ห</u> ล <u>ี</u> อนวล

(นิราศสุพรรณ ของ สุนทรภู่)

ขอ <u>ฝ</u> าก <u>ช</u> าก <u>ส</u> วาท <u>สร</u> ้อย	สุน <u>ท</u> ร
ไ <u>ว</u> ้ <u>ที่</u> ทำ <u>ส</u> า <u>คร</u>	เข <u>ต</u> นี้
ศาลา <u>ท</u> ่า <u>ว</u> ัด <u>พร</u>	พ <u>ี</u> ฝ <u>าก</u> มา <u>เ</u> ย
ใ <u>ค</u> ร <u>ที่</u> พ <u>ี</u> เป็น <u>ผ</u> ี	พ <u>ี</u> ใ <u>ห</u> อ <u>ภ</u> ย <u>เจ</u> ริ <u>ญ</u>

(นิราศสุพรรณ ของ สุนทรภู่)

๔. สัมผัส

สัมผัสนอก บังคับไว้ดังนี้

คำสุดท้ายของบาทที่ ๑ (ไม่นับคำสร้อย) สัมผัสกับคำที่ ๕ ของบาทที่ ๒ และ บาทที่ ๓ คำสุดท้ายของบาทที่ ๒ สัมผัสกับคำที่ ๕ ของบาทที่ ๔

ถ้าแต่งโคลงมีจำนวนมากกว่า ๑ บท จะต้องสัมผัสเชื่อมระหว่างบทด้วย คือ ให้ คำสุดท้ายของบทต้น สัมผัสกับคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ของบทต่อไป

๕. คำสร้อย

คำสร้อยของโคลงสี่สุภาพ มีอยู่ ๒ แห่ง คือ บาทที่ ๑ และบาทที่ ๓ คำสร้อยตามปกติมีอยู่ ๒ คำ คำต้นนั้นมีหน้าที่ต่อคำข้างหน้าให้ได้ความครบ ส่วนคำท้ายเป็นคำเสริมให้เต็ม เช่น เจ็บจิต จริ่งพ้อ, อย่งไร ฤแม่, ฟังคำ หน่อยรา, ้ออก เราอา

โคลงสี่สุภาพมีวิธีการอ่าน ดังนี้

1. อ่านทอดเสียงให้ตรงตามจังหวะของแต่ละวรรค วรรคหน้าแต่ละบาทมี 2 จังหวะ จังหวะละ 2 คำ และ 3 คำวรรคหลังบาทที่ 1 และบาทที่ 3 มี 1 จังหวะ เป็นจังหวะ 2 คำ ถ้ามีคำสร้อยก็เพิ่มอีก 1 จังหวะ เป็นจังหวะ 2 คำ วรรคหลังบาทที่ 2 มี 1 จังหวะ เป็นจังหวะ 2 คำ วรรคหลังบาทที่ 4 มี 2 จังหวะ จังหวะละ 2 คำ
2. คำท้ายวรรคที่ใช้คำเสียงจัตวา ต้องเอื้อนเสียงให้สูงเป็นพิเศษ ตามปกติโคลงสี่สุภาพที่แต่งถูกต้อง และไพเราะ ใช้คำเสียงจัตวาตรงคำท้ายของบาทที่ 1 หรือคำท้ายบท
3. เอื้อนวรรคหลังบาทที่ 2 ให้เสียงต่ำกว่าปกติ
4. ในกรณีที่มีคำคำมากพยางค์เกินแผนบังคับต้องรวบเสียงคำนั้น ๆ ให้สั้นเข้า

ตัวอย่างการแบ่งวรรคการอ่านโคลงสี่สุภาพ

เสียงลือ/เสียงเล่าอ้าง/	อันใด/พี่เอย/
เสียงย่อม/ยอยศใคร/	ทั่วหล้า/
สองเชื้อ/พี่หลับไหล/	ลืมนั้น/ฤพี่/
สองพี่/คิดเองอ้า/	อย่าได้/ถามเมื่อ//